

'Historici hebben koloniale mythen steeds

Dit jaar verscheen het boek 'Koloniale mythen en Benedenwindse feiten' van Luc Alofs. Hij is een van de drie historici die recentelijk een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de 'historische renaissance' van Aruba.

Reden genoeg om met hem een gesprek aan te gaan, als slot van het drieluik over de ontwikkelingen in de geschiedschrijving van Aruba.

door Quito Nicolaas

Dr. Luc Alofs studeerde Antropologie aan de Radboud Universiteit en promoveerde in 2012 als historicus op het proefschrift 'Onderhorigheid en separatisme'. Reeds in de jaren negentig maakte hij samen met zijn partner Leontine Merkies naam met zijn publicatie 'Ken ta Arubiano, sociale integratie en natievorming op Aruba'. Hierna volgde 'Slaven zonder plantage, slavernij en emancipatie op Aruba'. Onlangs verscheen van zijn hand 'Koloniale mythen en Benedenwindse feiten', over de eilanden in de zestiende eeuw.

Welk doel had je bij het schrijven van dit boek voor ogen?

"Na jaren vooral als historicus te hebben gepubliceerd wilde ik weer terugkeren naar de kritische antropologie, of beter gezegd: de antropoloog en de historicus in mij samen aan het woord laten. Er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar de beeldvorming over de inheemse bevolking van onze eilanden en steeds weer is onze geschiedenis vanuit een Europees perspectief geschreven, waarbij Europeanen – vooral mannen – als koloniale helden worden afgebeeld. In de moderne kunst is de indiaan wel een veelvoorkomende figuur en ik wilde eens uitzoeken wat we nu echt over die bevolkingsgroep weten."

Wat was vroeger de beeldvorming van de bewoners van de ABC-eilanden?

"De eerste Europeaan die on-

ze bevolking beschreef was de avonturier-ontdekkingsreiziger Amerigo Vespucci. Van hem wordt wel gezegd dat hij de eerste sensatie-journalist van de Amerika's is. Hij schreef spectaculaire brieven naar Europa waarin hij de Nieuwe Wereld beschreef, waar half-mensen en half-dieren woonden. Hij liet zich inspireren door Romeinse boeken van Plinius de Oudere die schreef over vreemde wezens. De Benedenwindse inheemse bevolkingen werden door Vespucci beschreven als prehistorische reuzen, giganten. Onterecht, want de Curaçaoënaars en Bonairianen waar hij het over had, waren in feite niet zo erg lang. Vespucci deed het lijken of hij zelf een groot ontdekker was. Hij kreeg veel aandacht in Europa en naar hem werd zelfs het hele continent genoemd: Amerika. Dat beeld van de giganteneilanden is door de eeuwen heen blijven hangen."

Kun je een voorbeeld geven van koloniale mythes die je hebt ontcracht?

"Europese archieven zitten vol met bronnen die gemaakt zijn door Europeanen voor hun eigen doeleinden, bijvoorbeeld om in het gevlucht komen van de koning om zo op de eilanden een handelspost of wingewest te mogen beginnen. Een voorbeeld is Juan de Ampíes. Hij staat bekend als stichter van de kolonie (Capitanía) Curaçao en als bringer van het christendom. In werkelijkheid had hij een monopolie op de inheemse slavenhandel in de Nieuwe

Wereld. Hij had de deportatie van onze bevolking in 1513 georganiseerd en was eigenaar van 200 Benedenwindse Caquetio's, die hij naar Sto. Domingo had gehaald om als slaaf te werken. Dat hij later onze eilanden wilde koloniseren was omdat de indiaanse culturen in het oosten van Venezuela waren 'leeggeroofd' en hij vanuit Curaçao nieuwe bevolkingen tot slaaf wilde maken. In een brief aan de Spaanse koning doet hij zich voor als indianenvriend en braaf christen. Alhoewel het tegenovergestelde waar is, bleef dat beeld van hem bestaan."

Hoe vond de doorwerking van de mythes via het geschiedenisonderwijs plaats?

"Ik ga nog even door met dat voorbeeld van De Ampíes. Die brief is bewaard gebleven en steeds weer overgeschreven, zonder enige reflectie op de aard van de bron. Vandaar dat er nu een standbeeld van hem staat in Coro, en dat hij er in geschiedenisboeken steeds weer goed vanaf komt. Historici hebben koloniale mythen steeds kritiekloos overgeschreven. Zo zie je vooral dat katholieke priester-schrijvers als paters Brada en Nooyen liever bronnen over De Ampíes letterlijk overschrijven dan nog eens kritisch overdenken. 'Als het goed is voor de missie, is het onrecht snel vergeten', lijkt men te denken. Dat is niet meer van deze tijd.

De mythe van De Ampíes

als vredelievend kolonisator en christen is natuurlijk een voorbeeld. Een andere bekende persoon is Bartolomé de Las Casas. Deze Dominicaanse pater pleitte ervoor om te erkennen dat indianen mensen waren die over een redelijk verstand beschikten en vatbaar waren voor het christendom. Ze mochten daarom niet tot slaaf worden gemaakt. Dat was natuurlijk een sympathieke stellingname en de koning riep hem uit tot beschermer van de indianen: 'procurador o protector universal de todos los indios'. Uit recent onderzoek blijkt dat ook De Las Casas een verborgen agenda had. Hij wilde in werkelijkheid dat de inheemse bevolking onder toezicht van de katholieke kerk werd geplaatst. Een experiment daarmee mislukte aan de kust van Venezuela."

Je verwijt schrijvers als Cola Debrot en Frank Martinus Arion van onzorgvuldigheid bij het formuleren van een standpunt omtrent Bejarano.

"Ik stel inderdaad vast dat Debrot, Tournier en Arion zijn meegegaan met de koloniale mythen, maar ook dat zij daaraan een eigen draai hebben gegeven. Debrot gebruikt deze historische periode om zijn eigen verhaal te vertellen als oud-gouverneur van een verscheurd Curaçao en van zijn verlangen naar een meer humanitaire en tolerante samenleving. Hij probeerde in zijn novelle 'De Vervolgden' alle bevolkingsgroepen op

Curaçao in harmonie bij elkaar te houden. Iets wat onder gouverneur Debrot volstrekt mislukte, gezien de opstand van 30 mei 1969. Op zich een prachtige novelle, maar geen historische roman die op feiten is gebaseerd. Bij Arion zie je hetzelfde. Arion, zelf een humanist, waardeert Lazaro Bejarano omdat hij als humanist door de Inquisitie is veroordeeld en wil daarom een standbeeld voor hem oprichten. In mijn studie blijkt echter nergens dat Bejarano zich echt voor de inheemse bevolking inzette en dat juist hij de Afrikaanse slavernij op Curaçao introduceerde. Zowel Debrot als Arion kende de studie waarin dit alles te lezen is: 'Curazao Hispanico' van Felice Cardot uit 1972 – maar ze kozen ervoor om dat gegeven niet te belichten. Zij hanteerden een koloniale mythe met literaire vrijheid – en dat mag – maar het historisch onrecht aangedaan aan inheemsen en Afrikaanse tot slaaf gemaakten blijft erdoor buiten beeld."

Moet het geschiedenisonderwijs niet een eigen gezicht krijgen?

"Ik ben inderdaad voor een herziening van het geschiedenisonderwijs op onze eilanden. Op Curaçao wordt de eigen geschiedenis opnieuw verteld, onder meer in de nieuwe historische canon van Curaçao. Die is bijna af en ik heb deze al mogen inzien; het wordt prachtig en evenwichtig.

kritiekloos overgenomen'

Op Aruba hebben we verleiden jaar een begin gemaakt met een historische canon. Het is de bedoeling van zo'n canon dat we zelf onze geschiedenis schrijven en die dus niet overschrijven uit Europese bronnen of boeken. Als je je eigen verhaal schrijft kun je je eigen accenten bepalen. Voor de Arubaanse canon hebben we gekozen om een nationaal verhaal te maken met aandacht voor gebruikelijke thema's van bevolking, bestuur en bestaansmiddelen, maar ook aan vrouwen, het Papiamentu, kunst en cultuur en ten slotte landschap en duurzame ontwikkeling. Uiteindelijk moet zo'n canon steun krijgen in de samenleving. Zo'n canon is eigendom van niemand, maar is hopelijk wel het verhaal van iedereen. Als we dat nou eens in leesmethoden en op scholen zouden krijgen, dan zouden we eindelijk ons nationale verhaal begrijpen en onszelf daarin kunnen herkennen.

Zolang de eigen taal, cultuur en geschiedenis niet centraal staan in het onderwijs- en cultuurbeleid zullen we nooit

voldoende inzicht hebben in wie we zijn en waar we vandaan komen. En zonder zelfkennis kun je geen goede weg naar de toekomst uitzetten. Dat laatste is ook een van de redenen dat je op veel plekken ziet dat in het onderwijs en de wetenschap, maar ook in de pers en de politiek de wil leeft om de geschiedenis opnieuw tegen het licht te houden. Oude koloniale verbanden zijn verboden of gemoderniseerd, dat verhaal moet daarom opnieuw worden verteld; bevolkingsgroepen die nooit een stem hebben gehad – zoals tot slaaf gemaakten, vrouwen, migranten en andere minderheden – willen nu hun verhaal ook kwijt in het nationale verhaal. Als historicus en leerkracht probeer je zo veel mogelijk stemmen te laten klinken in dat nationale verhaal.

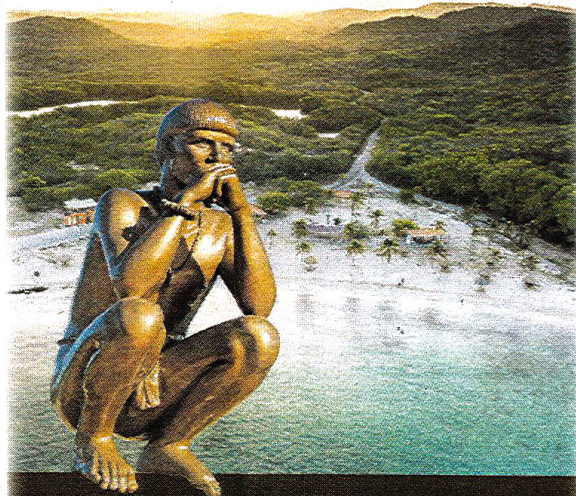
De periode die ik in dit boek beschrijf is een startpunt van globalisering. Letterlijk, want pas in deze tijd ontdekt de Europese mens de volledige globe en komt het begin tot stand van de verbondenheid van alle volken en culturen

op de planeet, zoals we dat nu kennen. Dat proces begon met geweld, genocide, slavernij en kolonialisme. Europeanen waren compleet verbaasd over het bestaan van menselijke culturen die niet in de Bijbel werden beschreven. Men vroeg zich af of de inheemse Amerikaan van nature slaaf was of niet. De onderdrukking van de koloniale wereld werd op allerlei manieren gerechtvaardigd: met de Bijbel in de hand, met racistische theorieën en cetera. Uiteindelijk moest de paus de knoop doorhakken: welk stuk van de wereld was van Spanje en wat van Portugal! En wat bleef er over voor de inheemse volkeren zelf? Vrijwel niets. Een internationale rechtsorde kwam tot stand, maar dus met een lelijk begin."

Welk beeld ontstaat nu van de eilanden na de deconstructie van de bestaande mythevorming over de ABC-eilanden?

"Bij de presentatie van het boek op de Universiteit van Aruba, begin oktober, heb ik verteld dat ik op zoek was gegaan naar de stem van de Caquetio's die op onze eilanden woonden. Ik moest echter bekennen dat ik die stem niet heb gevonden. Curaçao, Arubaanse en Bonaireaanse Caquetio's hebben geen documenten of andere bronnen kunnen nalaten die hun verhaal vertellen. Waarin ik denk wel ben geslaagd, is om te laten zien hoe koloniale beeldvorming tot stand is gekomen.

Daarnaast is het me gelukt om de vaak insulaire geschiedschrijving in een ruimer Atlantisch perspectief te plaatsen. De eilanden maakten in de 16e eeuw deel uit van een Atlantische interactiefeer waarin mensen, goederen en kennis tussen Europa, Afrika en de Amerika's op en neer bewogen en waarin alles een beetje met alles te maken had. Zo werden Bonaireaanse Caquetio's naar Spanje verscheept en Afrikaanse tot slaaf gemaakten naar Curaçao. De Caquetio-cultuur ging grotendeels ten onder in al dit historische geweld en onrecht en toch blijft die cultuur ons inspireren en fascineren. In een volgende studie wil ik daarom nagaan hoe in de moderne beeldende kunst en literatuur op Curaçao, Aruba en Bonaire de Caquetio-cultuur wordt uitgebeeld."

KOLONIALE MYTHEN EN BENEDENWINDSE FEITEN

CURAÇAO, ARUBA EN BONAIRE IN INHEEMS
ATLANTISCH PERSPECTIEF, CA. 1499-1636

LUC ALOFS

Letra

Daniel Vis debuteerde als dichter in 2014 met 'Crowdsurfen op laag water', een bundel die de lezer wel even verbaasd deed staan. Laten we de bundel maar verwarrend noemen en dat was ook precies zijn bedoeling, want het leven is verwarrend en de poëzie moet niet de pretentie hebben er een fraai ordelijk geheel van te maken. Vis' nieuwe bundel 'Insect Redux' is een vervolg ervan, een onderstreping ervan, kunnen we ook zeggen. Want de wereld is niet minder verwarrend geworden en de mens voelt zich tot een insect gereduceerd. Alsof we worden aangestuurd en maar wat rondfladderen, zonder doel: "ik draai de kraan dicht / en wacht tot ik de douchebodem uit mag komen / er is een patroon dat ik in de condens / op het plexiglas moet tekenen / ... ik weet niet waar ik moet beginnen." Ergens anders wijst een onduidelijke 'ik' naar buiten, naar 'iets' en dan: "hij weet dat het woord dat hij zegt niet past / bij waar hij naar wijst." Maar Vis maakt het allemaal nog veel erger. Niet alleen buiten is de werkelijkheid onbegrijpelijk, ook vanbinnen. Zoals insecten kunnen worden ontleed als onderzoeksobjecten, zo ook wij mensen, alsof dit reeds aan het gebeuren is. Onze digitale bazen weten wat hen te doen staat. Ze reduceren de insecten tot nanorobots, vol scheikundige verbindingen met onbegrijpelijke namen. We staan erbij te stuntelen: "ik zoek naar een begin / ... er is een wet die beschrijft hoe licht breekt / als het de grens tussen 2 verschillende media passeert." Het breken van licht kan een mooi patroon opleveren, maar een kort momentje later is het alweer verdwenen. Zo is het toch ook met ons?

Daniël Vis

INSECT
REDUX

De Utrechtse dichter Ingmar Heytze maakt naam in Utrecht waar hij deel uitmaakt van het literair collectief dat zich 'Utrecht Maffia' noemt. Hij publiceerde de dichtbundels 'De Allesvrezer' (1997) en 'Sta op en wankel' (1999). En ook proza: 'Ik ben er voor niemand' (2003) en 'Scooterdagboek' (2005). Nu verscheen: 'Ik wilde je iets moois vertellen'. We willen veel, maar weten niet goed waartoe en vaak houden onze goede bedoelingen op omdat er iets onverwachts gebeurt. De auto staat plotseling stil en kan niet verder. De benzine is op. Of: "eenmaal buiten, knipperend tegen de zon ontdek je / dat je nergens heen kunt." Soms is zijn poëzie weemoedig stemmend. Zoals hier in het titelgedicht: "in zomernachten kan ik sterren horen vallen. / het geluid van een feest waar ik nu had kunnen zijn /

een tuin vol lichtjes met een onbekende die nog altijd rookt / een meisje dat mij midden in een zin zou kussen en verdwijnen / in de nacht, en niemand daar zou weten wie ze was."

Het leven is een rare zoektocht, want eigenlijk weet je niet waarnaar je zoekt en ook niet waarvoor je vecht: "ik ga verliezen / ik weet niet precies wanneer, waarvan, hoe lang het duurt." Vooral dat 'waarvan' is intrigerend. Vermoedelijk de kern van wat de dichter zeggen wil.